

Ingerd, Grevinde af Regenstein,

Stifterinde af St. Klaras Kloster i Roskilde.

Af J. Kornerup.

„I Herrens Aar 1232“, hedder det i Ry Klosters Aarbøger, „vandrede Graabrødrene paa nøgne Fødder ind i Danmark og blev modtagne af Kong Valdemar den 2den, af hele Gejstligheden og Folket med Velvillie.“ Det var Franciskaner-Munkene, der kom paa bare Fødder, i graa Kutter og med et Reb om Livet som Tegn paa deres Fattigdom og Ydmyghed. Ordenens Stifter, den hellige Franciskus af Asissi i Italien († 1226), var en af den romerske Kirkes største Skikkelser. Han tilhørte en rig Slægt, men havde i sin Ungdom ført et letsindigt Liv, indtil han pludselig blev greben af Anger og Samvittighedsnag og besluttede at omvende sig. Han læste i Evangeliet og blev dybt grebet af Frelserens Ord til den unge rige Mand, Matth. 19, 21: „Gak hen og sælg, hvad Du haver, og giv de Fattige det, og Du skal have et Liggendefæ i Himlen, og kom og følg mig.“ Hvad hin unge Mand ikke kunde formaa sit Hjerte til, det udførte Franciskus bogstaveligt, gav de Fattige alt, hvad han ejede, klædte sig i Pjalter og hengav sig først til et fromt Eneboerliv, men prædikede senere med henrivende Veltalenhed for Folket og gjorde et mægtigt Indtryk paa alle, som hørte ham.

Paven gav Franciskus Tilladelse til at stifte en ny Munkeorden, Franciskanernes. Munkelivet var jo efter hin Tids Opfattelse ligesom et Ideal for de Kristne. Ordenens Regel skulde være Fattigdom og Ydmyghed; Brødrene

skulde derfor leve af Almisser og prædike for Folk i Byerne i Modsætning til Benediktinerne og Cistercienserne, der boede paa Landet i rige Klostre. Graabrødrene skulde, som det hed, være „Evangelister i apostolisk Armod“, og, hvad der var af Vigtighed, de fik af Paven Lov til at prædike paa Folkets Modersmaal.

Med forbausende Hurtighed udbredte Ordenen sig over hele Europa, og allerede 1232 grundedes det første danske Graabrødre Kloster i Ribe. Snart fandtes der næsten i enhver større By i Danmark et Graabrødre Kloster, saa stor var Folkets Beundring for disse, Datidens indre Missionærer. Henimod Reformationen havde disse Følelser forvandlet sig til Had, og „Tigermunkene“, som de kaldtes, blev forfulgte og mishandlede som f. Eks. i Klosteret i Ystad. Deres Klosterbygninger er næsten overalt forsvundne, og kun enkelte af deres Kirker staar tilbage som i Horsens og Nykøbing F.

Til Franciskaner Ordenen hørte ogsaa Nonner, „Klarrisserne“, eller den hellige Klaras Nonner. Klara, † 1253, var en from Jomfru, og ligesom Franciskus fra Asissi, hvor hun ligger begravet; hun blev hans Lærling og sluttede sig med Begejstring til ham, blev Nonne og for sin store Fromheds Skyld efter sin Død udnævnt af Paven til Helgeninde. Det fortæltes, at der skete Jertegn ved hendes Lig bl. a., at man inde i hendes Hjerte havde fundet et Crucifix som Tegn paa hendes store Kærlighed til Jesus.

Paa den Tid, da Franciskanerne, „Graabrødrene“, kom herind i Landet, levede der i Roskilde en from Dame af Skjalm Hvides Slægt, Fru Ingerd, Datter af den mægtige Jacob Sunesøn og Hustru Estrid. Hendes Farbrødre var Biskop Peder Sunesøn af Roskilde og Erkebiskop Andreas Sunesøn af Lund. Saaledes hørte hun til den ældste danske og sjællandske Adelsslægt og var meget rig paa Godser, som hun tildels havde arvet efter sin Fader. Ingerd var første Gang gift med Stori, Kong Valdemar den 2dens Marsk. Denne Stori nævnes i Diplomer fra 1224—1230. Efter hans Død ægtede hun en tysk Adels-

mand, Grev Konrad af Regenstein. Endnu ligger paa en Klippe i Hartzen i Nærheden af Halberstadt Ruiner af denne Borg.¹⁾ I Halberstadt ejede Grevinde Ingerd en Gaard.

Hvad vi af endnu opbevarede Dokumenter véd om Fru Ingerd, lader os kaste et Blik ind i en ædel og from Kvindes Sjæl, hvem de gode Gerninger efter Datidens Opfattelse laa stærkt paa Sinde. Hun blev dybt greben af Graabrødrenes Prædiken og besluttede at komme dem til Hjælp. Ved Stiftelsen af deres Kloster i Roskilde 1237 skænkede hun, der dengang var Enke efter sin første Mand, Munkene dertil sin egen Gaard i Roskilde, „der fra Grunden af var opmuret“. Den laa uden Tvivl paa den nuværende Graabrødre Kirkegaard.

I Aaret 1238 stiftedes et Graabrødre Kloster i København. Ogsaa hertil skænkede Fru Ingerd en Byggegrund. Klostret laa paa det nuværende Graabrødre Torv. Ligeledes fik ved hendes Gavnildhed Klostre af samme Orden i Kalundborg og Næstved Byggegrunde i Aaret 1239. Intet Under, at Franciskanerne kaldte hende „Matrona religiosissima et munificentissima“, en overmaade from og velgørende Matrone. Ligesom Tabitha var hun „rig paa gode Gerninger“. Ingerd var 1253 bleven Enke efter sin anden Mand.

I dette Aar skrev Paven fra Asissi til Erkebiskoppen i Lund, til Biskoppen i Roskilde og til Magister Johan Stichel, Kannik i Roskilde, „at han efter Begæring af den ædle Kvinde Ingerth, Enke efter Grev Konrad af Regen-

¹⁾ En tysk Forfatter fortæller, „at Konrad sluttede sig til den tyske Ridderorden og kæmpede mod Kong Valdemar II af Danmark, men vendte da med sin Hustru Ingerd, Datter af en dansk Adelsmand, tilbage til Hjemmet, hvor han maa være død før 1257. Med ham uddøde den ældre Linie af Greverne Regenstein“. Endvidere tilføjer han, at Valdemar skal have siddet fangen i 10 Aar paa Regenstein. Begge Fortællinger er lige usandsynlige. Som Medlem af den tyske Ridderorden maatte Konrad ikke giite sig. Valdemar II sad paa Dannenberg. Konrad var død 1253.

R. Steinhoff: „Der Regenstein“, Blankenburg 1905, S. 15.

stein i Stiftet Halberstadt, som fortjener det for sin Hengivenhed for det romerske Sæde, havde taget bemeldte Enke med Tyende og alt hendes Gods, endog hvad hun i Fremtiden maatte erhverve sig, under sin Beskyttelse, saa at de, som forulempede hende, skulde underkastes Kirkens Censur“. (Thorkelins Diplomatarium I, 194.)

Grevinde Ingerd, der nu var bleven ældre, tænkte paa sin Sjæls Frelse ved gode Gerninger og besluttede selv at stifte et Kloster for Nonner af St. Franciski Orden. Hun fik Kongen, Kristoffer I., til at skrive til den nye Pave. I Kongens Brev hedder det: „at eftersom den ædle og fromme Fru Ingerth, fordum Grevinde af Regenstein, ikke har Børn, Forældre, Brødre eller Søstre, beder Kongen, om hun maatte faa Tilladelse til af sine Midler at stifte i vort Rige i Roskilde Stift et Kloster for Søstre af St. Franciski Orden til Guds og den hellige Jomfrus Ære, eftersom Klostre af denne Orden laa langt borte fra Danmark, Sverige og Norge, og mange skikkelige Kvinder hellere vilde i den end i nogen anden tjene den himmelske Brudgom“.

Tilladelsen blev naturligvis given, og den 1ste Aug. 1256 skænkede Ingerd ved Gavebrev, udstedt i Lund i hendes Frænde Erkebiskop Jacob Erlandsens Nærværelse, følgende Jordegods til Søstrene i St. Klaras Kloster: Haarlef med to Møller, som aarlig gav 100 Mark Penge, Lyndællille (Lille Linde i Bjæverskov Herred), som gav 40 Mark Penge, Jætneslef (Jenstrup?), som gav 40 Mrk. Penge, Aggetorp (Aagerup) som gav 20 Mrk. Penge, Luystorp (Lystrup) som gav 15 Mrk. Penge, Ammætorp (Bjæverskov Herred), som giver 20 Mrk. Penge, Taarnbylille (Bjæverskov Hrd.) som giver 40 Mrk. Penge, Wolby, som giver 30 Mrk. Penge, Barnætorp, som giver 20 Mrk. Penge, Scethæ (Skeby i Harrested Sogn), som giver 60 Mrk. Penge, og Stutteriet dér, som giver 19 Mrk. Penge, Anstorp (Aunstrup Grd. i Særløse Sogn) og Swalmstorp (Valsøllille Sogn) og Æthorp (i Jyderup Sogn): 19 Mrk. Penge. Den aarlige Indtægt af de anførte Ejendomme er 120 Mark purt

Sølv. Til Exekutor udvalgte Grevinden Biskoppen af Roskilde (Peder Bang). Gavebrevet blev forsynet med Erkebiskoppen og Ingerds Segl.¹⁾

Skønt St. Klaras Kloster allerede omtales tidligere, nemlig 1243, da en vis Simon af Høm havde skænket det Jord i Bregentved, og Kong Erik Plovpenning fra Slangerup havde tilskrevet Roskilde Borgere, at han havde til dømt Klosteret en Gaard i deres By²⁾, synes dette dog kun at have været en ringe og fattig Begyndelse, som ikke lykkedes. Ved sin store Gave af 1256 kan Grevinde Ingerd med Rette nævnes som Stifterinden. Paven kalder i sine Breve Klosteret „novella plantatio“, en ny Stiftelse. Grevinden lod Nonner komme fra Strasburg, fordi Ordensreglerne ikke var kendte her i Landet.

Imidlertid følte hendes nærmeste Arvinger sig forurettede ved, at hun bortgav saa meget Jordegods til Nonnerne. Hun maatte bøje sig og møde for Kongen og sin Brodersøn Johannes Johansen og dennes Svoger Andreas, Olav Mundskænkens Søn, og blev tvungen til at give en Del af Ejendommene tilbage til dem, nemlig Hornlef og to Møller sammesteds, Ammæthorp, Thornbylille, en Jord i Thornbymagle, Luydstorp, Lindelille og tredie Delen af Tubald (Tøvelde) paa Møen. Dog skulde Ingerd beholde disse Ejendomme i tre Aar. Derimod gav Andreas og Johannes deres Samtykke til, at de øvrige Ejendomme, som Ingerd havde skænket i Gavebrevet af 1. Aug. 1256, maatte forblive i Nonnernes Besiddelse. Dog skulde Grevinden efter Biskoppens Raad, dersom det var nødvendigt, have Lov til at afhænde noget af disse Godser. Nonnerne skulde, maaske som en Erstatning, have det halve af ovennævnte Tubald, som hendes Fader havde ejet, vistnok et større Gods.

1) Thorkelins Diplomatarium I, 208. I Midten af det 13de Aarhundrede havde 1 Mark rent Sølv en Vægt af ca. 16 Lod og har haft en Værdi af cirka 224 Kr. i vor Tids Penge. I Aaret 1256 havde $3\frac{2}{3}$ Mark sjællandske Penge en tilsvarende Værdi, altsaa 1 Mark sjæll. Penge = 61 Kr. Efter velvillig Meddelelse af Hr. P. Hauberg, Inspektør ved den kgl. Møntsamling.

2) Thorkelins Diplomatarium I, 137.

Brevet, hvori dette bestemtes, blev under meget højtidelige Former udstedt den 8. Juli 1257 i Vor Frue Kirke i København, underskrevet og beseglet af Kongen, hans Dronning, Margrethe („Sprænghest“), Erkebiskop Jacob Erlandsen, Biskop Niels af Viborg, Kongens Kansler, Biskop Peder Bang af Roskilde, Hertug Valdemar af Jylland, Kongens Søn, Grev Ernst af Glichen, Grevinde Ingerd af Regenstein, Andreas, Mundskænkens Søn, Johannes Johanssøn, og Cecilia Andreas' Hustru.

Det var egentlig stridende mod Franciskaner Ordenens strenge Regler, som foreskrev Flattigdom, at St. Klaras og Damians Kloster modtog alt dette Jordegods, som lagde

Ingerds Segl.

Grunden til dets senere Rigdom, men det blev tilladt af Pave Alexander den 4de, som ved flere Buller viste Abbedissen og Ingerd sin Gunst og Naade. Den 17. Jan. 1257 skrev han følgende Brev:

„Alexander Biskop, Guds Tjeneres Tjener, til sin i Kristo elskede Datter, den adelige Kvinde Ingardis, Enke

efter Grev Konrad af Regenstein, boende i Roskilde Stift, vor Hilsen og apostoliske Velsignelse! Da dit fromme Sindelag fortjener det, lønner vi Dig gerne med vor synderlige Naade og Gunst. Bevæget af dine fromme Bønner giver vi Dig ved vor Myndighed Tilladelse til, at Du, hvis Du vil indtræde i den hellige Damians¹⁾ Orden, maa Du i denne Orden nyde dine Indtægter, ligesom om Du var forbleven i Verden. Det er derfor ikke tilladt noget Menneske at bryde dette vor Tilladelses Brev eller ubesindigt vove at gøre Modstand imod det. Men dersom nogen tænker paa at forsøge det, skal han vide, at han paadrager sig den almægtige Guds og de salige

¹⁾ Den hellige Damian, til hvem Klosteret ogsaa var indviet, var en kristen Læge, der skal være død som Martyr i det 3die eller 4de Aarhundrede.

Apostles Peders og Pauls Vrede. Givet i Lateranet XVI Kal. Febr. i vort Pontifikats tredie Aar.¹⁾)

Af Pavens Ord: „hvis Du vil indtræde i den hellige Damians Orden“, maa man formode, at det har været Grevinde Ingerds Ønske at tage Sløret som Nonne i St. Klaras og Damians Kloster for at leve sine sidste Aar der, fordybet i Betragtninger over Jesu Lidelse og i Bønner til ham, til Jomfru Maria og St. Franciskus i det trøstelige Haab om sin Sjæls Frelse. Men det er usikkert, om dette Forsæt blev udført.

Af et Brev fra Erkebiskop Jacob Erlandsen ser man, at Ingerd er død 1259. („Ingerd min elskede Frænke éngang Grevinde af Regenstein, salig Ihukommelse.)²⁾)

Vi fremsætter her i Oversættelse hendes Testamente:

„I Faderens, Sønnens og den Helligaands Navn. I Herrens Aar 1257. Jeg Ingerth, Enke efter Grev Konrad af Regenstein, gør bekendt for Eder alle nærværende Vidnesbyrd eller sidste Villie, at læses for alle og for Hr. Peder, Biskop i Roskilde, hvem jeg udnævner til Executor Testamenti, og som vil paatage sig at udføre, hvad der indeholdes i det, uden Modsigelse.

Alle saavel nulevende som efterfølgende maa vide, at jeg er pligtig til at betale Prædikebrødrene for Klosteret Byrthinge³⁾) 24 Mark Penge, ligeledes 14 Mrk. Penge til de samme for Kørsets Udløsning. Ligeledes er jeg pligtig at betale Broder Philip 40 Mrk. Penge, ligeledes 2 Mrk. til Møntmesteren, ligeledes 1 Mrk. for min Gaard. Desuden giver jeg Hr. Paul, min Kapellan, 16 Mrk. Penge, ligeledes Hr. Niels Werresunt 12 Mrk. P., ligeledes Konrad Diakonus 4 Mrk. rent Sølv⁴⁾) og 12 Mrk. Penge til en Hest og 16 Mrk. P. til Klæder; ligeledes Stephan 20 Mrk. P., til Ludolf 10 Mrk. P., til Bosso 10 Mrk.; til lille Niels 10 Mrk. P., til Johannes

1) Oversat efter Thorkelins Diplomatarium 1, 215.

2) Thorkelins Dipl. 1, 312.

3) I det sydlige Skåne. Prædikebrødrene, d. e. Dominikanerne, Sortebrødrene.

4) Omtrent 896 Kr. i vore Penge.

Kø 6 Mrk. P., ligeledes til Mereke 4 Mrk. P. og 10 Mrk. P. til en Hest, ligeledes til Ingerth 20 Mrk. P., ligeledes til Johannes Stephenson 5 Mrk. P., ligeledes til Prædikebrødrene i Roskilde 20 Mrk. P., ligeledes til Broder Astrad¹⁾ 5 Mrk. purt Sølv²⁾ og 20 Mrk.; til Broder Salomon 5 Mrk. Penge, til Gardianen i Roskilde 5 Mrk. Penge. Desuden giver jeg Graabrødrene i Roskilde, hos hvem jeg vælger mit Gravsted, mit Sølvskrin til Klosterets Bygning eller andet Brug. Ligeledes giver jeg dem en Sølvæske, i hvilken Herrens Legeme gemmes, ligeledes mit store Psalter og de bedste Prydelser i mit Kapel. Men hele mit Kapel uden dette giver jeg til Nonnerne i St. Klara, til hvilke jeg ogsaa giver et Guld Kors og et Guld-Paternosterbaand med et vedhængende Billede, og et Billede af St. Franciskus, ligeledes til de samme alt, hvad der hører til Køkken, Bagerse og Bryggerse, ogsaa alle mine Sengklæder giver jeg dem. Ligeledes giver jeg til St. Lucii Kirke et Sølvæble, ligeledes til Prædikebrødrene i Roskilde en Sølv-Drage og en Æske; ligeledes til den lille Thorbørn, Skoledisciplen, 1 Mrk. Penge, og til de øvrige Dreng, som tjener i min Gaard, hver en halv Mrk. P. Iøvrigt har jeg solgt Svenstorp for 100 Mrk. purt Sølv²⁾. Af disse Penge har jeg i Tyskland betalt 60 Mrk. purt. Ligeledes har jeg givet 10 Mrk. purt for at bringe Nonner hid fra St. Klaras Kloster³⁾.

Men hvad der bliver tilovers, vil jeg, skal deles mellem dem, hvem jeg ovenfor i Brevet har givet rent Sølv. Til at betale ovenskrevne Penge anviser jeg de Heste, som er opstaldede paa Svenstorp, men de øvrige Penge, som skal udredes, betales af mine Godser, hvad Hr. Biskoppen vil besørge. Foruden hvad der ovenfor er skrevet, er jeg pligtig at betale for min Gaard 6 Mrk. Penge, ligeledes

¹⁾ Astrad Fraki, tidligere Valdemar den 2dens Drost og Befalingsmand i Svendborg, stiftede dér et Franciskaner Kloster 1236, gik som Munk i Graabrødre Klosteret i Roskilde.

²⁾ Omtr. 1120 Kr.

³⁾ I Strassburg. Det har altsaa kostet Grevinden c. 2240 Kr.

for min anden Gaard 2 Mrk. Penge. Ligeledes giver jeg den Stue (stufa), jeg for mine Penge har ladet bygge i ovennævnte Gaard i Roskilde, til St. Klaras Kloster.

Til denne Bestemmelse eller sidste Villie er følgende Vidner: Dekanen i Roskilde, Hr. Peder Øthensøn¹⁾, Tuve Forretningsfører, Hr. Michael, Broder Astrad og andre Graabrødre, Stephanus, Konrad, Mereke, hele mit Tyende og flere andre.

Med dette Vidnesbyrd har jeg affattet nærværende Brev og bekræftet det med mit Segl. Givet i Roskilde.²⁾

Da Grevinde Ingerd var død 1259, blev hun efter sit Ønske begravet i Graabrødrenes Kirke i Roskilde „ved høire Hjørne af Høialteret under en Marmorsten“³⁾. Denne ret anselige Kirke, der skal have været den største efter Domkirken, stod endnu i nogen Tid efter Reformationen og blev Sognekirke for de Menigheder, der havde hørt til de nedbrudte Kirker: St. Nikolai, Allehelgens, Budolfi, St. Peder og St. Mikkel, men efterhaanden forfaldt den og blev nedbrudt 1574—75⁴⁾ med Undtagelse af en Del af Koret og dets Altervæg. Endnu i første Fjerdedel af forrige Aarhundrede stod Altervæggen, som burde have været skaanet. Da ogsaa den blev nedbrudt, rejste man paa Alterets Plads et stort Trækors, som først forsvandt i Halvtredserne, da Gravkapellet blev opført. Korset stod ved den østre Rand af den lille Plads foran Kapellets Portal, og man kan derefter tilnærmelsesvis bestemme Grevinde Ingerds Hvilested; men Vandalismen har ikke skaanet den navnkundige Roskilde Dames Gravsten.

St. Klaras Klosters Historie igennem Middelalderen skal ikke her forfølges. Ved Reformationen blev det ophævet; men Nonnerne fik Lov til at blive boende der lige til 1559, ventelig fordi de hørte til Danmarks fornemste Adel. Universitetet, der fik Klostergodset, solgte 1571 Bygningerne til Jakob Ulfeld til Selsø, der lod dem bryde ned og Stenene

¹⁾ Han havde været Jakob Sunesøns Kapellan.

²⁾ Thorkelins Diplomatarium 1, 229.

³⁾ Script. rer. Dan. V, 512.

⁴⁾ Kgl. Brev dat. Frederiksborg 31. Jan. 1574. Rigsarkivet.

bortføre for dermed at bygge sin Gaard op paa den anden Side af Roskilde Fjord. Paa Portbygningen paa Selsø kan man endnu se Munkestenene.

Ved Gravning 1843 paa Klosterets Tomt Vest for „Strandalléen“ og Nord for „Birkealléen“ fandtes der adskillige Grundmure af røde Munkesten langs med Strandalléen, som det syntes af Celler for Nonnerne. Der blev fundet et Signet fra det 13. Aarhundrede af aflang, tilspidset Form, hvori ses St. Klara i Bøn foran Jomfru Maria med Jesusbarnet. Forneden den knælende Abbedisse med Omskrift:

† S. ABATISSE SOROM SCE. CLARE ROSKID.

„Abbedissens Segl for St. Klaras Søstre i Roskilde“.

I November 1893 blev der paa Nationalmusæets Foranstaltning foretaget en ny Udgravning paa Pladsen under Forfatterens Ledelse. Der blev gravet lange, dybe Grøfter paa Kryds og tværs, og de fundne Rester af Mure blev forfulgt; men det viste sig, at det ikke var muligt at fremskaffe nogen samlet Grundplan, i den Grad var man gaaet tilbunds i 1843 for Agerdykningens Skyld, at endogsaa Kampestensfundamenterne var brudt op. Der blev uagtet alle Forsøg ikke fundet Spor af Klosterkirken. Kun et lille Stykke af Klara Mølles Vænge nærmest op imod Birkealléen ved Hjørnet af Strandalléen blev uberørt, fordi Ejeren forbød Gravning her.

Enkelte korte Stumper af Mure fandtes dog samt 10 Vognlæs af Munkesten og Brokker, „Hulsten“ (Munke-tagsten), Gulvfliser, Kridtsten, Stykker af Potter af brændt Ler og Jydepotter, Vinduesglas i Rhombeform, en Kakkel i Renæssance Stil med en Havfrue, en graa Krukke med blaa Maling samt et Par Mønter, den ene fra Edvard den 3die af England, mærket: CIVITAS LONDON, den anden fra Erik af Pomern.

Der fandtes endvidere en hel Del Trækul, maaske Spor af den ødelæggende Brand, der ramte Klosteret 1302.¹⁾ Enkelte profilerede Kridtsten syntes efter deres Form at have hørt til den ældste Bygning. Det vigtigste, der blev draget op af Jorden, var en stor Mængde profilerede Mursten, smukt formede til Portaler, Vinduer og Hvælvingsribber. De tilhørte alle den udviklede gothiske Stil omtrent fra første Halvdel af det 14de Aarhundrede, altsaa maaske fra Klosterets Genopførelse efter Branden 1302. De bedst bevarede af disse Sten blev indsendt til Nationalmusæets 2den Afdeling tilligemed Plan af Udgravningen.

Man kan af disse Brudstykker se, at St. Klaras Kloster og Kirke har været en smuk gothisk Bygning; men ogsaa den maatte falde for den voldsomme Nedbrydelseslyst, der kort efter Reformationen ødelagde Forfædrenes Kulter og Kunst i det gamle Roskilde.

¹⁾ Suhm, Danmarks Historie XI, 409—10.